International
Journal of Social, Humanities And Administrative Sciences
e-ISSN 2630-6417

Volume: 7 Issue 37 Year:2021

JOSHAS

Editor
Prof. Dr. Danial KIDIRNİAZOV

COMMUNICATION
journalofsocial.com
ssssjournal@gmail.com

International
Refereed Indexed Open Access
e-Journal

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES AND ADMINISTRATIVE SCIENCES
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
JOSHAS Journal (e-ISSN:2630-6417)

MARCH 2021 / Vol:7, Issue:37

CONTENTS

Ayla AVCI

COVİD-19 VE CEO'LARIN STRATEJİSİ: UZAKTAN ÇALIŞMA
Covid-19- And Ceo's Strategies: Remote Operation
212-216

Engin BÖLÜKMEŞE & Meltem ERÇİN

SHAKESPEARE'İN "FIRTINA" ESERİNDE SÖMÜRGECİLİK BAĞLAMINDA "BEN/BİZ" VE "ÖTEKİ"
''I/We'' And ''Other'' In The Context Of Colonialism In Shakespeare's ''the Tempest''
217-226

Görkem YARGÜL; Ali KAZAK & Ümit CİHAN

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN STAJA (İŞLETMELERDE BECERİ EĞİTİMİNE) BAKIŞLARINA İLİŞKİN NİTEL BİR ARAŞTIRMA
A Qualitative Research on The Views of Last Class Students Regarding Internship (Skills Education in Businesses) on Vocational and Technical Anatolian High Schools
227-237

Hale Eda AKDURU

HOW SHOULD HEALTH CARE PROFFESIONALS MANAGE THE TERMINAL CARE PERIOD? A STUDY FROM TURKEY
Sağlık Profesyonelleri Ölüm Öncesi Dönemi Nasıl Yönetmeli? Türkiye'den Bir Araştırma
238-244

Mücahit ÇİTİL

TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI TİCARETİNDE LOJİSTİK HİZMET İHRACATINA YÖNELİK BİR EŞBÜTÜNLEŞME ANALİZİ
A Cointegration Analysis On Logistics Services Exports In Turkey's International Trade
245-256

Canan DEMİRCİ ÇELİKKOL & Gülcan KESKİN

LOGISTICS PERFORMANCE INDEX AND GDP – RELATIONSHIP OF TURKEY'S LOGISTICS PERFORMANCE THROUGH NEIGHBOURS
Lojistik Performans Endeksi Ve Gsyih - Türkiye'nin Lojistik Performansı Ve Komşu Ülkelerinin Lojistik Performansı Arasındaki İlişki
257-265

Nil Esra DAL & Şerife KARAGÖZ

MATERYALİZMİN KOMPULSİF SATIN ALMA EĞİLİMLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ
Investigation of the Impact of Materialism on Compulsive Purchasing Trends
266-280

Özden AYDIN

OSMANLI'DA KADINA ŞİDDETE BAĞLI GELİŞEN ÇOCUK DÜŞÜRME VAKALARI
Incidents Of Miscarriage Due To Women's Violence In The Ottoman
281-292

Elife ÖZKAN

COVİD-19 YAŞ, CİNSİYET, OBEZİTE İLE MORTALİTE İLİŞKİSİ
Covid-19 Age, Gender, Obesity And Mortality Relationship
293-296

Naile ÇEVİK & Ayşe KARATAŞ KARAÇAM

ÇAĞDAŞ SANATTA BİREYE/BİREYLERE DÜŞEN GÖREVLER; SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ
Falling To The Individual/Individuals In Contemporary Art Tasks; Social Responsibility Projects
297-315

Gökçe TIRAŞ SAĞLAM; Habibe SAĞLAM & Ferdi SOYCAN; Abdulkadir SAĞLAM

EĞİTİMDE ADAPTİF LİDERLİK VE COVİD-19 SÜRECİ
Adaptive Leadership In Education and Covid-19 Process
316-325

Parisa GÖKER & Özlem Candan CENGİZ HERGÜL

HISTORICAL CITIES AS DESTINATIONS OF URBAN ECOTOURISM; CASE OF BILECIK, TURKEY
326-332

Seda KAVALLI

"SAVÇI" SÖZCÜĞÜNÜN ANLAM VE KAVRAM ALANI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME
An Evaluation On The Meaning And Concept Area Of The Word "Savçi"
333-340

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES AND ADMINISTRATIVE SCIENCES
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
JOSHAS Journal (e-ISSN:2630-6417)

MARCH 2021 / Vol:7, Issue:37 / pp.281-292
Arrival Date : 28.01.2021
Published Date : 19.03.2021
Doi Number : http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.551
Cite As : Aydın, Ö. (2021). "Osmanlı'da Kadına Şiddete Bağlı Gelişen Çocuk Düşürme Vakaları Ve Mahkeme Süreçleri", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 7(37):281-292.

Review Article

OSMANLI'DA KADINA ŞİDDETE BAĞLI GELİŞEN ÇOCUK DÜŞÜRME VAKALARI VE MAHKEME SÜREÇLERİ

Incidents Of Miscarriage Due To Women's Violence In The Ottoman Court Processes

Dr. Özden AYDIN
Sivas/Türkiye
ORCID: 0000-0003-07-29-9183.

ÖZET

Arşiv malzemeleri sadece siyasi olaylarla sınırlı kalmayan çok sayıda yaşanmışlığın izlerini bize sunmaya hazır yığınla bilgiyle doludur. Hatta bunların birçoğu görmezden dahi gelemeyeceğimiz kadar tarihin bariyerlerini aşıp birer olgu haline gelmeyi başarmış durumdadır. Bunlar sıradan insanların tecrübelerini görüş alanımızın dışında tutamayacağımız, tepkisiz kalmamızı engelleyecek nitelikte. İşte bu noktada kadınların maruz kaldığı hazin tecrübeler Osmanlı toplumsal ve ahlaki normlarının muhafazakâr bakış açısına takılmış durumdadır. Bu araştırma toplumsal cinsiyet ve ahlaksal bakışla sarmalanmış kadının toplumsal kimliğinin meşruluğuna yönelik farkındalık yaratma arzusuyla hareket eden çalışmalara örnek olması niyetiyle kaleme alınacaktır.

Bu makale, Osmanlı İmparatorluğu'nda 8-18 Kasım 1838 tarih aralığında ilk defa bir kanun tasarısı ile gündeme getirilen çocuk düşürme vakalarında adli sürecin nasıl işlediğine değinmeği amaçlamıştır. Bütünüyle adli vaka halinde seyreden ve kadına şiddete bağlı gelişen çocuk düşürme vakalarına anlamlı ve yerinde bir müdahalenin olup olmadığına dair kayda geçirilmiş örnekleri yansıtma gayesiyle hareket ederek. Bu bağlamda Osmanlı Arşivi'nde tespit ettiğimiz vesika grupları araştırmaya rehberlik etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, kadına şiddet, çocuk düşürme, yasal süreç.

ABSTRACT

Archive materials are full of information ready to present us with traces of many experiences that are not limited to political events. In fact, many of them have managed to overcome the barriers of history and become phenomena that we cannot even ignore. These are such that we cannot keep the experiences of ordinary people out of our field of vision and prevent us from remaining unresponsive. At this point, the sad experiences women were subjected to have been caught in the conservative perspective of Ottoman social and moral norms. This research will be written with the intention of setting an example for studies that act with the desire to create awareness of the legitimacy of women's social identity surrounded by gender and moral perspectives.

This article aims to address how the judicial process works in misccariage cases brought to the agenda with a bill for the first time between 8-18 November 1838 in the Ottoman Empire. Acting with the aim of reflecting the recorded examples of whether there is a meaningful and appropriate intervention in abortion cases that are progressing as a purely forensic case and developed due to violence against women. In this context, the document groups that we identified in the Ottoman Archive guided the research.

Key Words: Ottoman Empire, violence against women, miscarriage, legal process.

1. GİRİŞ

Tarihsel süreçte onlarca çalışmaya kaynaklık eden kadın figürü çok boyutlu ele almayı gerektirecek konular arasındadır. Özellikle 'mazinin kadınları'nı anlamak, seslerinin kısık çıktığı bir dönemde onları duymak, tecrübelerinin çeperini genişletmek ve duyumsamak, sorunlarını yansıtmak, yorumlamak ve bunları gündeme taşımak yani bir bakıma satırlara dökmek adına yapılan araştırmaların sayısında artış gözlenmiştir. Osmanlı'da toplumun en gözde 'öteki'leri olan kadın figürü, son yıllarda popüler çalışma konuları arasına girmeyi başarmıştır.

Çalışmaların birçoğu, kadın-erkek düalitesi içinde ahlaki bir bakışla sarmalanmış kadının, toplumsal kimlik olgusu çerçevesinde ele almışlardır. Belki de dönemin şeriatla yan yana anılan normatif değerlerine cinsiyet yüklü bir bakış açısı tarih yazımında daha fazla kabul görüyor olabilir (Işık, 2008: 25-56). Fakat ataerkil aile düzenindeki yeri nedeniyle kadına reva görülen ve çoğunlukla taraflı olan bu kanaatlerin, duygusal ve abartılı gözlemlerden ibaret olduğu görülür.

Ülkemizde Osmanlı kadınına yönelik ilk çalışmalar, padişah hanımları ve harem merkezlidir. Özellikle anaç, dindar hayırsever ve güçlü hanedan kadınlarının övgüye değer kadın kişiliğinin simgesi haline geldikleri araştırmalar son yıllarda sayıca fazladır (Altınay, 2000; Uluçay, 1971; Uluçay, 1956; Uluçay, 1980; Davis,

2006; Dursun, 2020). Aslında saray kadınlarının ekonomik gücü ve özgürlüklerini yansıtmakla Der-Saadetin arka bahçesinde yani İstanbul dışında yaşayan ve pek çok olanaktan yoksun kadınların erkeklerin gölgesindeki hayatlarını anlatmak arasında büyük farklar olsa gerek.

Yapılan diğer bazı çalışmalar göstermiştir ki Osmanlı kadını bütünüyle aciz değildir. Çünkü Osmanlı'da kadının sesinin gür çıktığı miras davaları bunun kanıtıdır. Nitekim kadınlar mahkemeye gidip dava açabiliyordu. Bu davaların ekserisi erkekle ilgiliydi (Gerber, 1998; Şimşek, 2018). Bu haricinde müteşebbis kadın figürü son derece fazladır. Vakıf kuran kadınların imparatorluk sınırları dâhilinde sayıları bir hayli fazladır.

Kadınların özgürlük ve tercihlerini kısıtlayan giyim-kuşam dayatmaları çoğu kez ahlak yüklü söylemlerin keskin kınamalarına konu olabiliyordu (Zilfi, 2020; Güneş, 2007; Sümbül, 2001; Yener, 1995, Hanilçe, 2011). Aslında çoğu kere toplumun ahlaki değerlerini kadınlar üzerinden gündeme getiren yasal düzenlemeler devletin kaygılarını dile getirebiliyordu.

Bu makalenin ana teması, anti sosyal bir çember içinde sıkışıp kalmış Osmanlı kadının evinde şiddete maruz kalması ve çocuğunu düşürmesine neden olan davalara devletin müdahaleci politikasının nasıl gerçekleştiği ile ilgilidir.

2. OSMANLI'DA ISKAT-I CENİN/ÇOCUK DÜŞÜRME

Osmanlı İmparatorluğu'nda ıskat-ı cenin konusu fazla bir çalışmaya konu olmamıştır. Bunun nedeni cinsellik yüklü bu duruma karşı bir tavır meselesi, hatta otokrasinin gözlerini kadınlara çevirdiği bir döneme karşı istekli bir mesafe koyma da olabilir. Fakat kadınların toplumsal cinsiyet ve cinsellikle alakalandırıldığı ithamlardan sıyrılması gerekmektedir. Bu makalenin sınırlı bir gayesi de kadına şiddete dayalı çocuk düşürme vakaları özelinde perde arkasından duruma müdahale edebilmektir.

Makalenin detaylarına girmeden evvel bazı terimlerin kullanımına açıklık getirmek yerinde olacaktır. Sözlükteki karşılığı "cenin düşürme" olan "ıskat-ı cenin" (Devellioğlu, 2001: 395) terkibi içinde "cenin" sözcüğünün ana rahminde bulunan çocuğa işaret edildiğini söyleyebiliriz. Arapça bir kelime olan "cenn" kelimesinden türeyen ceninin anlamı "örtmek, örtünmek, gizlemek" demektir (Uzunpostalcı 1993: 369). Bu bağlamda dünyaya gelmemiş bir çocuğun anne karnı tarafından, doğum vakti gelinceye kadar saklanmasıdır. Ceninin ana rahmindeki geçirdiği süre de ikili bir ayrıma göre değerlendirilir. Canlı olduğu anlaşılan cenine "zi-hayat cenin", henüz canlanmamış ya da ölmüş olmasına göre de "gayri-zi hayat cenin" adı verilir (Öztürk, 1987: 199).

Osmanlıların İslâm dünyası içerisinde Sünnî-Hanefî kimliğini temsil ettiğini biliyoruz. Devletin bu özelliği toplumsal düzenlemelerin söz konusu edildiği tüm durumlara danışmanlık yaparak, icraatlarına payanda olmuştur. Osmanlı şer'i hukukunun ana kaynağı olan Kur'an'ın referans alınması bize ıskat-ı cenin konusunda bir bakış açısı sunar. Kur'an da İsrâ Suresi 31. âyet de, rızkın Allah tarafından verildiğine, dolayısıyla fakirlik nedeniyle çocuk öldürmenin çok günah olduğuna vurgu yapılmıştır.

Klasik İslâm mezheplerinde çocuk düşürme için farklı yorumlar getirilmiştir. Fakat bunların hepsine değinmek konu bütünlüğü açısından, yapılan çalışmaların terennüm edilmesinde öteye geçmeyecektir. Hanefî içtihatlarına göre ceninin ana rahmindeki ilk 120 gün içinde çocuk aldırmanın dinen bir sakıncası yoktur. Çünkü bu süre içerisinde ceninin tam bir insan ruhuna sahip olduğu düşünülmüyordu (Özdemir, 2016; 955-956). Osmanlı'nın mezhepsel düşüncesi, çocuk düşürmeye daha özgürlükçü bir bakış açısı getirmiş ve ihtiyaçlara cevap verecek bir tutumla ele alınmıştır.

Osmanlı'da çocuk düşürme konusu daha çok kamu sağlığı ile nüfus politikalarını belirlemek ve şekillendirilmesine katkı sağlamak amacıyla gündeme getirilmişti. Devletin çocuk düşürmeye yönelik ilk somut adımları III. Selim (1789-1808) döneminden itibaren kendini gösterecektir (Somel, 2002: 67, 71). II. Mahmut'un (1808-1839) saltanatı devrinde ise peşi sıra çıkartılan yasal buyrukların ihlallerine karşı sert müdahaleler, devletin kararlılığının ortaya koyuyordu. Bu bağlamda devletin çocuk düşürmeye karşı müdahaleci politikası Tanzimat'ın haklar söylemi çerçevesinde gerçekleştirdiği reformların arkasındaki kalem ehlinin projelerinden biridir. Dolayısıyla alınan tedbirler yasal yetkeyle yakından ilgilidir.

3. ÇOCUK DÜŞÜRME KANUNU VE CEZAİ YAPTIRIMLARI

İktidara geldiği andan itibaren yasal düzenleme ihracatçısı olduğunu gösteren Sultan II. Mahmut (1808-1839) devrinin son demlerinde 8-18 Kasım 1838 tarih aralığında, ilk defa ve oldukça ayrıntılı bir ferman ile formüle

edilen, çocuk düşürme/düşürtmeye yönelik bir kanun programına adım atılmıştır. Sultanın kanunlarının toplumsal bir veçhesini yansıtması açısından bu ferman oldukça önemliydi. Fakat bu yasal düzenlemeyi doğrudan bu dönemle ilişkilendirmek yanlış olur. Nitekim evvelinden de net bir biçimde dile getirilen bir takım somut adımlar atılmıştı. Özellikle III. Selim'in (1789-1807) tahta çıkışından bir ay sonra Mayıs 1789'da yayınlanan bir ferman, çocuk düşürmeye sebep olduğu tespit edilen çeşitli ilaçların, tabipler ve eczacılar eliyle satışını engellemeye yönelikti. Bu ferman başlangıçta İstanbul'la sınırlı idi. Fakat bir süre sonra çıkartılan ikinci bir ferman ülke genelini kapsayacak şekilde düzenlenmişti (Somel, 2002: 71).

III. Selim'in çıkarttığı bu ferman Mart 1827 tarihinde ihlal edilmişti. İki Musevi ebenin (içlerinden birinin lakabı kanlı ebe idi) çocuk düşürmeye neden olan ilaçların temininden yakalandıklarında sürgün cezası verilmişti (Somel, 2002: 72). Bu ceza padişahın fermanlarının ortak özelliği olan *"...hilâf hareket eden bulunur ise elbette siyaset olsun"*(Karal, 1999: 102) söylemiyle desteklenen ürkütücü tehdidin hedef kitlesinin akıbeti hakkında üstü kapalı bir fikir veriyordu. Neticede pahalıya patlayan bu cezalar, resmi algıların çocuk düşürmeyi caydırıcı politikalarına dair ipucu vermektedir. Ayrıca bütün bu sistematik adımlar sonraki yıllarda çıkartılacak olan kanunların ön biligisi olmuştur.

Kadınların şeriat ve gelenekten sapma olarak algılanan hareketlerine dâhil edilen çocuk düşürme konusu ilk kez yasal bir yetke ile yakından ilişkilendirilerek devlet politikası halini almıştır. Bu sebeple 1838 fermanı iktidarın ideolojik kaidesini belirlemede hayati önem arz eden Meclis-i Umûr-ı Nâfia, Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âli ve Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye tarafından derlenen belgelere dayanarak hazırlanmıştı (Somel, 2002: 72). Seçkin bir bürokratik kurulun nizam-ı âlem için en hayırlı ve hakkaniyetli olanı ortaya koymak amacıyla tartışarak hazırlamış olmaları, bu fermanın padişahın topluma karşı korumacı sesini yansıtması açısından önemli olduğunu göstermektedir.

Hazırlanan ilk belgede; devletin bekası için nüfus sayısının dayandığı kritik öneme atıfta bulunmuştur. Rapor bir yandan nüfus artışını teşvik eden önlemleri sıralarken diğer yandan da azalmasına neden olan koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik dinsel ve akılcı delilleri ortaya koyuyordu. Söz konusu raporun bir başka iddiasına göre de Osmanlı tebaasının Allah'ın iradesine ters düşen bu çirkin fiili âdet haline getirdiğine işaret ediyordu. Neticede çocuk düşürme din güdümlü bir hareket olduğundan günahla eş değerdi (Somel, 2002: 72; Şimşek-Eroğlu-Dinç, 2009: 595-596). Layihada bu özelliği öne çıkartılan yasaların bir yönüyle etik normlarla formüle edildiğini kanıtlıyordu.

Belgenin ikinci kısmı kürtaj konusuna detaylı bir yer ayırmıştır. Kürtajın özellikle ekonomik kaygılar ve rahata düşkünlük neticesinde yapıldığına dikkat çekmiştir. Kürtajı önleyici formüller geliştiren devlet; maddi kaygıları olanlara yardımda bulunulacak, fakat bencilce hareket edenler ağır bir şekilde cezalandıracaktı (Somel, 2002: 73). Sonuç itibariyle tasarıda kadınları çocuk düşürmeye sevk eden ekonomik sebeplerin ortadan kaldırılması maddi yardımlarla engellenmeye çalışılmış, nefsi duygular ile kürtaj yapmaları halinde ise cezasız bırakılmayacağı ifade ediliyordu.

Raporun son kısmı ise, tabip, ebe ve eczacıları ilgilendiriyordu. Çocuk düşürmeye sebep olduklarının anlaşılması durumunda gerekli cezaya çarptırılacaklarına salık veriyordu (Somel, 2002: 73-74; Konan, 2008: 329). Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye, Meclis-i Umûr-ı Nâfia tarafından teklif edilen kanun tasarısı kasten çocuk düşürmek isteyen kadınlarla birlikte kocalarının da cezalandırılacakları notunu da düşerek kabul edilmiştir (Somel, 2002: 74).

Fermanın ana teması, ceninin öldürmeye yönelik işlenen suçun failinin cezalandırılmasındaki hukuki karar, hamile kadınların sağlığını ile ceninin yaşam hakkını güvence altına almak ve nüfusun azalmasının önüne geçmektir. Özellikle 19. yüzyılda ceninin aleyhine gelişen suçlara ve ceza kanunlarının içeriğine baktığımızda nüfus ve sağlık bileşenleri etrafından şekillendiğini görmekteyiz.

3.1. Cezai Yaptırımlar

Çocuk düşürmeye/düşürtmeye yönelik işlenen suçlar Osmanlı fetvalarında farklı kategorilerde değerlendiriliyordu. Bu değerlendirmeler ceninin organlarının oluşma süreciyle bağlantılıydı. Yasal düzenlemeler ceninin organlarının oluşmasından sonraki bir zamanda düşürüldüğünde failin *gurre* adı verilen bir tazminatı ödemesi gerekiyordu. Maddi bir karşılığa denk olan gurre cezasında düşürülen çocuğun cinsiyeti cezai yaptırım için belirleyici değildi ve cezanın durumunu bağlamıyordu. Devlet çocuğun canlı olarak doğduktan sonra düşürüldüğünde *diyet* (Bardakoğlu, 1994, 473-474) cezası ödetmiştir. Bütün bunlara ek olarak fail ceninin mirasçısı durumunda ise mirastan mahrum bırakılıyordu. Bazen de fail *ta'zir* (Başoğlu,

2011, 198), hapis cezası ve sürgün ile cezalandırılıyordu (Özdemir, 2016: 958). Burada denenip doğrulanmış cezalar yelpazesi karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı'da çocuk düşürme konusunda yasa ve pratiğin buluştuğu ilk tarih 9 Ağustos 1858'dir. Yasanın 192. maddesinde; bir kişi darp ya da başka bir hareket ile hamile bir kadının çocuğunu düşürmesine sebebiyet verdiyse *diyet* ödemelidir. Şayet söz konusu edilen bu hareket kasıtlı yapıldıysa suçlu kişi, vermek zorunda olduğu diyete ilaveten belli bir müddet için kürekle cezalandırılırdı. Bu kanun 1926 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Akgündüz, 1986: 864).

19. yy yöneticilerinin politikalarına karşı vermeye çalıştığımız bu ön bilgiden sonra makalenin asıl konusunu oluşturan çocuk düşürme meselesine giriş yapabiliriz. Şu belirtmekte fayda var ki bu makalede kasten çocuk düşürmeye sebep olan davranışlardan ziyade istemeden meydana gelen durumlardan bahsedilecektir.

4. ARŞİV VESİKALARINA YANSIYAN DAVALAR

Çalışmaya konu olacak davaların aktarımına geçmeden önce Osmanlı hukuk mekanizmasının işleyişi hakkında bir ön bilgi vermek gerektiğini düşünüyoruz. Özellikle II. Mahmut'un modernleşme rüzgârlarını estirdiği saltanatında hukuk sisteminin ne gibi bir değişim geçirdiğine dikkat çekmek davaların seyrini takip edebilmek adına kolaylık sağlayacaktır.

İslami emperyalist bir oluşum olan Osmanlı'da, Tanzimat Fermanı'ndan evvel şeriat hükümlerine ek olarak padişahın iradesinin bir uzantısı olan örfi hukuk kuralları da uygulanıyordu. İmparatorlukta var olan üç türlü mahkeme (Şeriat, Cemaat ve Konsolosluk (Cin-Akgündüz, 1990: 291) Mahkemeleri) adlî teşkilatın bel kemiğini oluşturuyordu. Birbirinden farklı alanlarda faaliyet gösteren bu mahkemelerin sonraki zaman içinde normatif toplumsal düzeni sağlamada yetersiz kalışları, geniş ve kapsamlı bir değişikliğin yapılması gerektiğinin sinyallerini vermişti. Bu amaçla Tanzimat'tan sonra bir sağanağı andıran nizamname ve kanunname girişimleriyle bahsi geçen mahkemelere ilaveler yapılmıştır. Nizamiye ve Ticaret Mahkemeleri yasal düzenlemelerin geliştirdiği acil formüller arasında yerini almıştır (Uzunçarşılı, 1963; İnalcık, 2019: 95-97; İnalcık, 1997: 149-151).

Şura-yı Devlet'in oluşumundan sonra Osmanlı yargı sistemi içinde birkaç söz söylemek gerekir. Bütün bunlar aşağıda vereceğimiz dava süreçlerinin daha anlaşılır kılınması için önemlidir. Sultan Abdülaziz'in (1861-1876) saltanatı devrinde kurulan ve günümüzde Danıştay'ın bilinen ilk şekli olan Şura-yı Devlet teşkilatı, 1868 yılında adliye ve mülkiyenin ayrı birer kurum olarak hizmet vermeleri amacıyla kurulmuştur. Şura-yı Devlet 1869 yılındaki nizamnamesine göre; Dâhiliye ve Maarif, Adliye, Nafia, Maliye ve Muhakemat (mahkemeler) adlarıyla beş ayrı daire olarak bölünmüştür. Bu dairelerin işleyişi kolaylaştırmak amacıyla zamanla ilave birimler eklenmişti. Bunlar içerisinde Müdde-i Umumi (Savcı), Müstantik (Sorgu hâkimleri), Heyet-i İttihâmiye, İhtilaf-ı Merci Ercümeni ve Bab-ı Ali İstatistik Encümeni vardı. Bu daireler arasında bir hiyerarşi söz konusuydu. Nitekim her daire bünyesinde bir başkan, başkan vekili ve 6 üyeden oluşan bir komisyon hizmet veriyordu. Bidayet Mahkemesi 4 üye, İstinaf 6 ve Temyiz Mahkemeleri ise 8 üyeden, 3 savcı ve 3 yardımcı, 1 sorgu hâkimi ve 1 Heyet-i İttihâmiye'den müteşekkildi (Akyıldız, 1993: 152-153, 174-176; Akyıldız, 2010: 236-239; Canatar, 1997: 131-133).

Çalışmanın ilgilendiği dönemde kadına şiddetin izlerinin kamufle edilemeyecek derecede gözler önüne serildiği yani somut bir izi olan çocuk düşürmenin cezai yaptırımı nasıl gerçekleştirilmiştir?, Osmanlı idarecileri erkeğin yönetiminde olan ailevi alanı soruşturmaya ne kadar isteklilerdir? gibi soruların cevapları verilme gayesiyle hareket edilecektir.

Osmanlı Arşivi'nde kadına şiddete dayalı çocuk düşürme vakaları farklı tasnif kodları içerisinde yer alan 54 (22 sayfa boş) belge içerinde 15 davanın incelenmesiyle değerlendirilmeye alınmıştır. Belgelerden bazılarının Hicrî ve Miladî tarihine ek olarak Rûmî olarak da verildiği görülmüştür. Arşiv malzemelerini nasıl kullandığımıza dair bir girizgâh yapacak olursak; bütün davaları ara başlıklar halinde; haneye tecavüz ve tehdit suçlamaları, arazi ve miras kavgaları, koca şiddeti ve yönetici zümrenin zulmü olarak ayırarak incelemeye tabi tuttuk.

Tespitini yaptığımız belgeler içerisinde çocuk düşürme kelimesinin karşılığı olarak; "hamlini ıskat", "hamlini vaz' etmiş", "vaz'-ı haml", "sakıt-ı vuku", "sakıt-ı haml", "meyit-i cenin" terimlerinin kullanıldığını görmekteyiz.

4.1. Haneye Tecavüz ve Tehdit Suçlamaları

İncelediğimiz davalar içerisinde kadına yönelik şiddetin en çok görüldüğü olay; haneye tecavüz ve tehdit sonrasında yaşanmıştır. Hadiseler esnasında evlerinde bulunan kadınlar darp edilmişler ya da tehdit edilen kadın korkudan çocuğunu düşürmüştür.

İlk dava Gelibolu kaymakamının evinde duruşmaya engel olunmak amacıyla gerçekleşen bir baskının sonrasında gelişen olaylar ve kaymakamın şikâyeti ile ilgilidir. Gelibolu kaymakamı Cemaleddin Bey, Tekfurdağı'ndaki (Tekirdağ) konağında meclis toplantısını yapmaktadır. Bu toplantıya müftü, meclis azaları, kaza sakinlerinden kasap Mahmut, cami imamı ve hatibi gibi çeşitli meslek gruplarından oluşan meclis üyeleri de eşlik etmektedir. Kaymakam ve orada bulunanlar Malkara kazası zaptiye neferlerinden Hasan ibn Abdullah adlı bir zencinin saat üç civarında duruşmayı bastığını söylemişlerdir.

Kaymakam Cemaleddin Bey şikâyet dilekçesinin satır aralarında baskın sırasında ev ahalisinden Nakşibendi tarikatına mensup oğulları Hasan ve Tahir'in de olduğunu söylediğine tanık oluyoruz. Yani baskının şahitlerinin ayrıntılı tasvirleri yapıldığı şikâyet metni içerisinde yer alan kişiler. Zenci Hasan tam bu sırada katarlarıyla hanesine zorla girmiştir ve Cemaleddin Bey'in yakasından tutmuştur. Bu hadiseye tanık olan validesi Hafza, cariyesi (zenci) Ruşen ve zevcesi Rahime Hatun oracıkta bayılmışlardır. Bu arbede esnasında zevcesi Rahime Hatun'un altı saat boyunca öylece baygın kaldığını ve erkek çocuğunu düşündüğünü söylemektedir.

Soruşturmada Zanlı Hasan ise bütün bu iddiaları inkâr etmiştir. Kasaba sakinlerinden Hafız Sadık ibn Mustafa ve Mehmet Remzi ibn Ahmet'i şahit göstererek bu işi kendi isteğiyle yapmadığını, azmettiricisinin kasaba müdürü Hüseyin Efendi olduğunu, onun zorlaması ile yatığını iddia etmiştir. Meclis'e intikal eden bu dava görüşülmüş ve Hasan'ın kendisinden beklenildiği gibi fena işler yapmayacağına kanaat getirilmiştir. Fakat ortada çocuk düşmesine sebebiyet verdiği açık olduğundan 500 dirhem gümüş ödemesi gerekmiştir.

Belge ile ilintili müteakip sayfada meclis, zanlı Hasan'ın Rahime Hatun'un çocuğunu düşürmesine sebebiyet veren kasıtlı bir darp girişimi olduğuna dair net bir açıklama getiremediklerinden *"...bir fi'ilin hudud mâl-ı i'lâmdan mütefehhim olmamağla..."* şeklinde bir gerekçeyle ta'zir cezasının uygun görüldüğü belirtilmiştir. 25 Ağustos 1846 tarihinde Hasan'ın cezası onanmıştır (BOA, A.MKT, 49/28, 3 Ramazan 1262/25 Ağustos 1846). Netice itibariyle zanlı Hasan 500 dirhem gümüş ödemek zorunda kalmıştır.

Haneye tecavüz suçlaması ve çocuk düşürmeye sebebiyet veren olan olay bu kez İstanbul'un Eyüp civarında bulunan Takiyeci mahallesinde olmuştur. Tersane-i amire Yoklama Odası kâtiplerinden Lütfullah mahalle sakinlerinden Emine Hatun'un gelini Münire Hanım'ı darp etmiş çocuğunu düşürmesine sebep olmuştur. Fakat bu belgede Lütfullah'ın neden bu fiili yaptığına dair bir açıklama yer almamıştır. Lütfullah'ın şer'i şerifin bir gereği olarak altı ay Rodos'a sürgün edilmesine karar verilmiştir. Öyle ki Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye sürgün işinin bir an evvel yapılması amacıyla Cezayir eyaleti valisi İsmail Rahmi Paşa'ya 13 Kasım 1852 tarihli bir mazbata ile durumu açıklama gereği duymuştur.

Mahkeme tarafından verilen karar üzerine Lütfullah Efendi'nin oğulları Ahmet ve Ali Rıza bu ağır cezanın hafifletilmesi hatta babalarının affedilmesi için dilekçe yazmışlardır. Nitekim babaları yaptığı işten pişman olmuş ve tövbe etmektedir. Anneleri çok üzgündür, merhamet edip babalarının affedilmelerini istemektedirler. Arz-ı halin devamında görülmüştür ki, Lütfullah Bey'in oğulları babalarının affedilmesi için her yolu öne sürmüşlerdir. Nitekim üç aylar yaklaşmaktır (Recep, Şaban ve Ramazan ayları), buna hürmeten affedilirse çok mutlu olacaklarını söylerler. Ayrıca babaları şu günlerde hastalıkla mücadele ediyordur. Bu durum ailelerini çok perişan etmiştir.

Lütfullah Efendi'nin oğullarının öne sürdükleri durumlar dikkate alınmış ve özellikle de hasta olduğunun anlaşılması üzerine Meclis-i Vâlâ-yı Adliye 26 Nisan 1853 tarihinde yaptığı duruşma sonrasında Lütfullah'ın affedilmesini salık vermiştir. Bu karar dört gün sonunda onanmış ve Lütfullah Efendi serbest bırakılmıştır (BOA, İ.MVL, 271/10465, 9 Recep 1269/18 Nisan 1853).

Haneye tecavüzle alakalı bir başka dava da Kayseri Sancağı Develi kazasında gerçekleşmiştir. Şikâyetin sahibi kaza sakinlerinden Enis Bey'dir. Şikâyet ettiği kişi komşusu Ömer Efendi'nin oğlu Hacı Ömer'dir. Enis Bey, husumetli olduğu Hacı Ömer yanına birkaç adam da alarak kendisini öldürmek üzere evini bastığını iddia etmiştir. Baskın sırasında evde olan zevcesinin üzerine yürüyerek kocasının nerede olduğunu zorla söylettirmek istediklerini, bunun üzerine hamile olan karısı çocuğunu düşürdüğünü şikâyetinde belirmiştir. Bu iddianın doğruluğunu ispat etmek üzere Meclis duruşma kararı almıştır.

22 Kasım 1858 tarihli şikâyetin detayları bir sonraki sayfada daha net anlaşılmaktadır. Bu sayfada Hacı Ömer'in avenesiyle Enis Bey'in evine geldiklerinde yanlarına aldıkları büyük taşlar ile hanesini bastıkları şikâyetin satır aralarından yazılıdır. Eve girdikleri sırada Enis Bey'in zevcesi Fatma Hatuna "zevcini göster" diyerek tehdit savurdukları ve üzerine yürüdükleri ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir. Fatıma Hatun 14 gün önce yapılan muayene sonrasında erkek çocuğa hamile kalmıştır. Fakat bu baskın ve darp sonrasında çocuğunu düşürmüştür. Dava konusu olan şikâyetin sonucu kesinleşmemiştir. Zanlı Hacı Ömer ve adamlarının ne tür bir ceza aldıklarına dair bir bilgi yoktur (BOA, A.MKT.DV, 130/61, 15 Rebiyülâhir 1275/22 Kasım 1858).

Bu çalışmaya konu olan dördüncü dava Samsun'un Cami-i Kebir Mahallesi'nde geçmektedir. Mahalle sakinlerinden Hafızzade Mustafa Zihni Efendi'nin oğlu Osman ile Çelebizade Ali'nin oğlu Mustafa aynı mektebe giden iki arkadaştır. Bir gün mektepten evlerine döndükleri sırada kavgaya tutuşmuşlardır. Bu olay ailelerin dâhil olmasıyla büyümüştür. Öyle ki Mustafa'nın babası Ali, Hafızzade Mustafa Zihni Efendi'nin evini basmıştır. Ali öfkesine hâkim olamamış ve Zihni Efendi'nin zevcesinin başına vurmuştur. Darbın şiddetiyle yere düşen kadın çocuğunu düşürmüştür.

Hafızzade Zihni Efendi karısının başına gelen bu hazin olay üzerine Ali Efendi hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Meclis-i Vâlâ-yı Adliye'de görüşülen dava da, iki çocuğun kavgasının bu denli büyümesinin rezillikten başka bir şey olmadığı söylenmiş, 20 Haziran 1859 tarihinde Ali Efendi hakkında hüküm verilmesi istemiştir (BOA, MVL, 586/45, 15 Zilkade 1275/16 Haziran 1859). Bu belgede hangi cezanın verildiği belirtilmemiştir.

Yine haneye tecavüz, yine darp ve ölen bir çocuk, bu kez olay Kırşehir'de 16 Ağustos 1859 tarihinde yaşanmıştır. Boynu İnceli aşiretine mensup amca yeğen arasındaki kavganın ölüm ile sonuçlanması ve sonrasında yaşanan olayların bir kan davası halinde seyretmesidir. Nitekim belgenin başında bu kavganın sebebine dair bir açıklama yapılmadan öldürme fiilinin detayları verilmiştir. Kırşehir kazasında Boynu İnceli aşiretinden Tarraşoğlu Ali Kethüda amcası İsmail Kethüda'yı topuz ile darp etmiştir. Amcası bu olay üzerine 31 gün sonra vefat etmiştir. İsmail Kethüda'nın zevcesi Tayibe Hatun ve büyük oğlu Akif varisleri olarak tayin olmuştur. Taraşşoğlu Ali Kethüda bunun üzerine yeğeni Deli Ahmet oğlu Ali'yi de yanına alarak İsmail Kethüda'nın evini basmıştır. Ali Kethüda'nın kız kardeşi Zehra Hatun'da yengesinin evindedir. Araya girmek isteyen Zehra Hatun abisi tarafından darp edilmiştir. Olay sırasında hamile olan Zehra Hatun korkudan çocuğunu düşürmüştür. Tayibe Hatun ve oğlu Akif'in şikâyeti üzerine açılan davada Tarraşoğlu Ali Kethüda 2300 kuruş diyet ödemek zorunda bırakılmıştır. Bu olayı Konya valisi Niğde kaymakamına havale etmiştir. Oradan da Kırşehir kazasına mahkemesine ihale olunmuştur. Kırşehir Meclis azasından Sofulu Emin Bey sulh bulup 2.000 kuruş ödenmesini sağlamıştır (BOA, A.MKT.UM, 362/65, 28 Muharrem 1276/ 27 Ağustos 1859).

Beyoğlu polis efradından olan Ordulu Raşit görevi başındayken, Ordu'nun Saray köyünde bulunan evine köy ahalisinden Çarıkçı oğlu Hacı Mustafa'nın oğlu Ali ile Mahmut Ağa'nın oğlu Yusuf adlı şahıslar tarafından bir saldırı düzenlendiğini haber almıştır. Mezkûr şahıslar eşini darp etmişler ve çocuğunu düşürmesine sebep olmuşlardır. Raşit'in 20 Nisan 1900 tarihli şikâyeti üzerine dava açılmıştır. Mahkemenin akıbeti hakkında ise bilgi sahibi değiliz (BOA, DH.MKT, 2338/142, 29 Zilhicce 1317/30 Nisan 1900).

Bahsedeceğimiz bu dava eşinin tehdit edilmesinden korkan bir zevcenin çocuğunu düşürmesi ile ilgilidir. Olay İstanbul'un Çivizade mahallesinde iki mahalle sakini arasında muhtemelen daha önce meydana gelen tartışma ya da kavganın daha sonraki bir tarihte gündeme getirilmesi ile bağlantılıdır. Maçka Silah-hane-i Hümayun'da görevli mülazım-ı salis (Yüzbaşı vekili) Sinoplu Nuh Efendi, mesleğinin yorgancı olduğunu öğrendiğimiz Niyazi Bey tarafından tehdit edilmektedir. Bu tehdit olayı Niyazi Bey'in, Nuh Efendi'nin evine yaptığı bir baskın sırasında olmuştur. Evde bulunan zevcesi Hatice Hanım korkudan çocuğunu düşürmüştür. 10 Mayıs 1322 tarihinde gerçekleşen bu hadise esnasında eve bir ebe gelmiş ve Hatice Hanım'ı muayene etmiştir.

Hatice Hanım'dan alınan örneğin (maddenin) cenin olduğuna dair bir kanaat getirilememiştir. Mezkûr madde, tespiti yapılmak üzere bir kavanoza konmuş ve numunenin Mekteb-i Tıbbıye tarafından incelenmesi kararlaştırılmıştır. Alınan rapor üzerine cezai işlemin yerine getirilmesi gerektiği belirtilmiştir (BOA, ZB, 354/113, 1 Temmuz 1322/14 Temmuz 1906).

4.2.Arazi ve Miras Kavgaları

Şimdi peş peşe bahsedeceğimiz iki dava da kadınların kronik fiziksel zayıflıklarının hedef alındığı, kendi tarlalarında ziraat yaparken şiddete maruz kaldıklarını anlatan davaların süreci ile ilişkilidir. Burada eşlerinin

komşularıyla yaşadıkları anlaşmazlıklar, karşı tarafın öfkesini yansıtma biçimi olarak kadınları hedef alınmasıdır. Yaşanan hadise sonrasında kadınlar çocuklarını düşürmüştür.

Kastamonu Boyalı kazasındaki ilk dava arazi anlaşmazlığında tarafların karşı karşıya gelmesinin bir kanıtıdır. Ne var ki Tavşanlı Divanı sakinlerinden Demircioğlu Mehmet, Aşağı Kavak köyünde kardeşinden intikal eden tarlayı tasarruf etmektedir. Fakat komşusu Mustafa bu durumdan memnun değildir ve tarlayı zapt etmek gayesiyle bazı teşebbüslerde bulunmuştur. Son yaşanan hadise daha kaygı verici bir boyuta ulaşmıştı. Mustafa, Demircioğlu Mehmet'in zevcesinin tarlayı sürdüğü bir vakit yanına gelerek *"tarlayı ne için sürersin"* dedikten sonra tartaklamıştır. Kadının çocuğunu düşürmesine sebep olması olayın mahkemeye taşınmasına sebep olmuştur.

Boyalı meclisinde incelenen dosyada Mustafa lehine bir karar verildiği anlaşılmaktadır. Çünkü Demircioğlu Mehmet'in eşinin 1844-1849 yılları arasında beş kez çocuğunu düşürdüğü tespit edilmiştir. Bu hadisenin yani çocuk düşürmenin sürekli meydana gelmesi Mustafa'nın beraat etmesi için yeterli görülmüştür. Kastamonu valisi Mehmet Salim'in tahriratı gereğince zanlı Mustafa beraat etmiştir. Dört gün sonra 18 Ekim 1849 tarihinde mahkeme sona ermiştir (BOA, A.MKT, 234/84, 27 Zilhicce 1265/14 Ekim 1849).

İkinci dava ise Amasya'nın Merzifon kazasına bağlı Rumcuk köyünde ikamet eden Salih'in eşi Hatice Hatun'un ziraat yaparken darp edilmesiyle ilgilidir. Hatice Hatun'un kendilerine ait tarlada ziraat ettiği bir vakit köy ahalisinden Kör Ömer ve Deli Ali adlı kişiler yanına gelmiştir. Amaçları tarlada ziraat yapılmasına engel olmaktır. Hatice Hatun'un önce tehdit etmişler akabinde yukarı aşağı sürükleyerek tartaklamışlardır. Hatice Hatun o sırada 3 aylık hamiledir ve çocuğunu düşürmüştür.

Kocası Salih tarafından verilen şikâyet dilekçesi neticesinde 2 Ocak 1859 tarihinde dava açılmıştır. Açılan bu dava da olayın müfettişler tarafından incelenmesi kararlaştırılmıştır. Fakat ilişiği olan bir başka belge olmadığından davanın neticesi hakkında bilgi sahibi olmamız mümkün değildir (BOA, A.MKT.DV, 135/44, 27 Cemaziyelâhir, 1275/1 Şubat 1859).

Enderun başkâtibi Hasan Bey ile kız kardeşi Münire Hanım miras davasından dolayı mahkemelik olmuşlardır. Münire Hanım'ın ağabeyi Hasan Bey'den bir koyun alacak hakkı vardır. Mahkemenin olduğu Perşembe günü Hasan Bey vekilleri olan Mabeyn-i Hümayun hademesinden Şükrü Bey ile İstanbul kadı konağı muhzırbaşısı Süleyman Efendi, Münire Hanım'ı darp etmişlerdir. Hamile olan Münire Hanım'ın çocuğunu düşürmesine sebebiyet verdiklerinden 25 Eylül 1876 tarihinde haklarında dava açılmıştır. Hasan Bey ve adamları davaya katılmadıkları gibi, Hasan Bey vermesi gereken bir koyun akçe bedelini de vermemiştir. Hâkim Münire Hanım'ın tehlikede olduğunu söyleyerek Hasan Bey ve adamlarının bir an önce zaptiyeler tarafından yakalanıp getirilmesini salık vermiştir (BOA, TS.MA-E, 598/91, 22 Ramazan 1293/11 Ekim 1876). Hasan Bey ve adamlarının yakalanıp yakalanmadıkları, mahkeme sürecinin nasıl sonuçlandığı belgenin içeriğinde yazılı değildir.

Kütahya Sancağına bağlı Uçak kazasının Bonaz karyesi meydana gelen gasp sonrasında meydana gelen çocuk düşürme vakası şikâyet edilmesine rağmen mahkeme tarafından takip edilmemiştir. Davacı Kazık oğlu Mustafa bu kez şikâyetinin dikkate alınması için başka bir yol denemiştir. O sırada İstanbul'da bulunan komşusu İbrahim'e şikâyet dilekçesini ulaştırmayı başarmıştır. İbrahim Efendi tarafından 6 Haziran 1909 tarihinde Meclis-i Vâlâ-yı Adliye'ye ulaştırıldığı anlaşılan dilekçe değerlendirilmeye alınmıştır (BOA, TS.MA-E, 598/91, 22 Ramazan 1293/11 Ekim 1876)

4.3. Koca Şiddeti

Osmanlı Arşiv belgelerine yansıyan kocası tarafından şiddete uğrayan kadınlarla ilgili pek çok dava vardır. Kadınların eşleri tarafından şiddete uğraması ve bunun sonucunda çocuklarını düşürmesinin travmatik sonuçları olasıdır. Bu başlık altından vereceğimiz davalarda bunu tespitini yapmak elbette zordur. Burada sadece hadisenin fiziksel izleri ve dava süreci hakkında birkaç söz söyleyeceğiz.

Sivas Meclisi tarafından 8 Mayıs 1866 tarihinde Meclis-i Vâlâ'ya havale edilen ve Muhakemat dairesine bildirilen bir adet mazbata, koca şiddeti sonucunda çocuğunu düşüren Arife Hanım'ın şikâyetini detaylarıyla bize sunar. Arife Hanım Sivas Sancağına bağlı Artukabad kazasında bulunan Derecikarkın köyünde yaşamaktadır. Zevcesi Abdülkadir eşini dövmüştür. O sırada gelinin korumak için araya girmek isteyen kayınvalide Zeynep Hanım da şiddetten nasibini almıştır ve darbın etkisiyle sağlam olan dişi düşmüştür. Hızını alamayan koca zevcesi Arife Hanım'ı tekmelemeye başlamış ve o çocuğunu düşürmüştür. Belgenin satır arasında verilen bilgide anne karnında olan bebeğin saat üç civarında öldüğü kaydedilmiştir. Abdülkadir'in

çıkartıldığı mahkemece suçu işlediği sabit görüldüğünde 2500 dirhem gümüş ödemeye mecbur bırakılmıştır. Bu ödenecek olan diyet çocuk düşürmeye karşılık olarak verilmiştir. Abdülkadir'in suçu sadece çocuğunu düşürmeye sebep olması değildir. Annesi Zeynep Hanım'ı darp etmesinden dolayı da 5.000 dirhem ödemeye mecbur bırakılmıştır. Bu pahalıya patlayan ceza bununla da kalmamıştır. Nitekim Sivas Meclisi Abdülkadir'in çocuğunu dikkatsizlikte ya da kasten mi öldürdüğünün cevabını almak üzere kararı bir de fetvahanenin değerlendirmesini ister. Fetvahaneye göre Abdülkadir dikkatsizlikle ve kasıtsız yere çocuğunun ölmesine sebep olmuştur. Fakat her ne kadar dikkatsizlikle de olsa bu nizâmata aykırıdır. Riayetsize yapılan bu hareketin karşılığı Ceza Kanunu'nun 182. maddesine göre 6 aydan 2 seneye kadar hapis cezasıdır. Fetvahanenin de kararıyla Abdülkadir'in 2 sene hapsedilmesine karar verilmiştir (BOA, MVL, 745/ 33, 19 Safer 1283/3 Temmuz 1866).

Bursa'da gerçekleşen olay cezası kesinleştiği halde üç seneden beri onaylanmayan Camcekyan Takkur adlı bir Ermeni ile ilgilidir. Osmanlı'da gayr-i müslim tebaanın aile içi hukuk davaları cemaat mahkemeleri tarafından kendi inançları doğrultusunda çözüme kavuşturulurdu. Fakat cemaatin vermiş olduğu cezaların uygulanması Osmanlı yetkililerinin kontrolündedir (Konan, 2015: 175-176). Cemaat lideri olduğunu düşündüren Serkes Dökmeciyan imzasıyla 31 Mayıs 1895 tarihli telgraf, suçlu Camcekyan Takkur'un cezasının onanması ile ilgilidir (BOA, BEO, 632/47400, 6 Zilhicce 1312/31 Mayıs 1895).

4.4. Yönetici Zümrenin Zulmü

Vereceğimiz örneklerde Uşak voyvodası ve Erdek kaymakamı idaresi altındaki halkı yönetirken zalimliğe varan hareketleri kötü olayların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle halkın mal ve mülkünü gasp edici faaliyetler, ev baskınlarının sonrasında yaşanan trajik olaylar neticesinde halkın şikâyetiyle birlikte devletin müdahalesini gündeme getirmiştir. Bu ev baskınlarında darp edilen ev halkı arasında çocuğunu düşüren kadınlar da vardır.

22 Mayıs 1735 tarihli belge Uşak voyvodası İsmail Ağa'nın kadı ile birlikte olup etrafına topladıkları adamları ile halkın can ve malını gasp etmesi ile alakalıdır. Uşak voyvodasının kötü idaresi zulme varan hareketleri halkın nefretini kazanacak niteliktedir. Nitekim voyvoda etrafına topladığı adamları ile ahalini evlerini basmış, ellerine geçirdikleri değerli eşyaları gasp etmişler, iki kişiyi öldürmüşler ve dört hanımın çocuğunu düşürmesine sebep olmuşlarıdır. Kazadaki bu zalimce hareketlerin sorumlusu olan İsmail Ağa, kadı efendi ve etrafındakiler Saraç (koşum ve eğer takımları yapan, işleyen) cemaatinden birkaç kişinin şikâyeti üzerine tutuklanmışlardır. Yapılan soruşturma da Uşak Voyvodası İsmail Ağa, kadı ve etrafındaki güruhun halkın malını, mülkünü ve canını gasp etmeye teşne olduklarını sonucuna varmıştır. Öyle ki bu olay Şeyhülislam Dürri Mehmet Efendi değerlendirilmeye alınmıştır (BOA, C.ADL, 22/1305, 29 Zilhicce 1147/22 Mayıs 1735).

Bir başka olayda Erdek kaymakamı Rauf Bey'in görevi süresinde kanuna aykırı hareket edip insanları hapsettirdiği iddia edilmiştir. Bu vesile ile bir kadının çocuğunu düşürmesine sebep de olmuştur. 21 Ekim 1906 tarihinde yapılan şikâyet üzerine dosya Erdek Kaymakamlığı'ndan Düzce Kaymakamlığı'na tahvil olunmuştur. Davaya dair savcının araştırmayı netleştirmesi ve hükmünün zeminin oluşturması hususunda kazanın Bidayet Mahkemesi hâkiminden Hüdavendigar (Bursa) vilayet İstinaf Müdde-i Umumluğu'na gönderilen dosya hakkında bilgi istenilmiştir. Böylelikle savcının detaylı bir inceleme başlattığını anlıyoruz. Dosyanın kopyası dört gün sonra 25 Ekim 1906 tarihinde Kastamonu vilayetine gönderilmesi gerekmiştir. Fakat bütün bu inceleme ve Erdek Kaymakamının cezasına dair bir bilgi verilmemiştir (BOA, DH.MKT, 1127/40, 17 Ramazan 1324/4 Kasım 1906).

5. SONUÇ

Osmanlı'da kadınlar toplumun öteki bireyleriyle (erkek ve çocuk) maddi ve ahlaki bağlarına ilaveten devletin sosyal ve kültürel öğeleriyle de ayrılmaz bir bütünün bir parçasıdır. Modern tarih yazımının kadın anlatıları niceliksel ve hukuksal bir yaklaşım üzerinden inşa ediliyordu. Özellikle kadınların toplumsal konumlarını ele veren giyim kuşamları, günahla frenlenen davranış biçimleri hukuksal kategoriler üzerinden tartışmaların biçimlenmesine katkı sağlıyordu.

Çocuk düşürmeye yönelik yasal düzenlemeler kalıcı birer politika olmaktan öte, bir durum üzerinde yoğunlaşmayı gerekli kılacak eğilimleri yansıtmaya odaklı oldukları görülmüştür. Çünkü bu yasa pek çok kez gündeme getirilmiştir. Öyle görünüyor ki suçu işleyenler alışkanlıklarını devam ettirmişlerdir.

Asosyal bir arka planda, evin reisinin sorumluluğu altında olan Osmanlı kadını korunaklı gördükleri hanelerinde şiddete maruz kalmıştır. Şiddet kimi zaman ev içinden kocalarından, bazen de dışarıdan gelmiştir.

Dâhil olmadıkları bir tartışmanın tam ortasında kalan kadınların çocuklarını düşürmeleriyle son bulan üzücü hadiseler hukuksal bir koruyuculukla ele alındığı görülmüştür.

Seçili örneklere baktığımızda ev baskınlarında kadınlar, şiddetin yükünü sırtlanmak zorunda kaldıklarından cılız kıpırdanışlar sonunda teslim olmak zorunda kalmışlardır. Bu mecburi tavrın akıbeti çocuklarını düşürmeleriyle sonuçlanmıştır. İncelediğimiz belgelerde cezaları doğuran saiklerin geneli haneye tecavüzün (7 dava) sonrasındaki şikâyetlerle alakalıdır. Miras ve arazi kavgaları (4 dava), koca şiddeti (2 dava) ve yönetici kesimin (voyvoda ile kadı ve kaymakam) zulmü ve baskısına bağlı olarak (2 dava) meydana gelen hadiselerde toplam düşen çocuk sayısı 18'dir. 15 dava içerisinde 10 tanesi için verilen cezai yaptırımla ilgili bilgi verilmemiştir. Davalar içerisinde suçlu olan 3 kişi diyet ödemeye mecbur bırakılmış, 1 tanesi sürgün edilmiş fakat hasta olması cezanın yaptırımını engellemiştir. Kayınvalidesini darp eden ve çocuğunu düşürmesine sebebiyet vermesinden ötürü Sivaslı Abdülkadir'e diyet ve hapis cezası verilmiştir.

1838 yasasında kasten çocuk öldürmeye sebep olanlara biçilen ceza diyet ve kürek cezası olarak belirlenmişken, incelediğimiz davalar içerisinde kasıtlı olarak işlenen fiillerin karşılığında diyet haricinde sürgün ya da hapis cezalarının verildiğini görmekteyiz. Bu durum ceza koyucularının kanunun öngördüğüne birebir uymadıklarını göstermektedir.

İncelediğimiz davaların cezai yaptırımları bir yandan kadınların evlerinin duvarları arkasında maruz kaldıkları şiddet olaylarında kendilerini savunmayı imkânsız hale getiren fiziki yetersizliklerinin üzücü sonuçlarına katlanmak zorunda kaldıklarını ortaya koyarken, öteki yandan yasaların kadınları korucuyu perdesi ile güvence verdiğine de tanık olmaktayız. Fakat burada verilen cezalar yelpazesi sadece çocuk düşürmeyle alakalıdır. Kadınların darp edilmesinin karşılığında verilecek cezalara ilişkin her hangi bir ibare satır aralarında yoktur. Şunu da eklemek gerekir ki verilen sürgün cezasının daha sonra iptali -sebep ne olursa olsun- memurdan memura yasal düzenlemelerin formülasyonunda mutabakata varan bir uygulamadan haberdar olunmamızı sağlamıştır. Ya da diyebiliriz ki, günün siyasetine göre memurdan memura değişen bir bakış açısı hâkim olduğu durumlar söz konusu olabilir.

KAYNAKÇA

A.Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi:

BOA, Fon, Dosya No/Gömlek No, Hicrî-Rûmî/Miladî tarih şeklinde gösterilmiştir.

Sadâret Mektubî Kalemi (A.MKT),

49/28, 3 Ramazan 1262/25 Ağustos 1846.

234/84, 27 Zilhicce 1265/13 Kasım 1849.

Sadâret Mektubî Kalemi Deâvî Nezâreti (A.MKT.DV),

30/61, 15 Rebiyül-âhir 1275/ 22 Kasım 1858.

135/44, 27 Cemaziyel-evvel 1275/2 Ocak 1859.

Sadâret Mektubî Kalemi Umum-u Vilayat Evrakı (A.MKT.UM),

362/65, 28 Muharrem 1276/ 27 Ağustos 1859.

Bâb-ı Alî Evrak Odası (BEO),

632/47400, 6 Zilhicce 1312/31 Mayıs 1895.

Cevdet Adliye (C.ADL),

22/1305, 29 Zilhicce 1147/22 Mayıs 1735.

Dahiliye Mektubî Kalemi (DH.MKT),

1127/40, 17 Ramazan 1324/4 Kasım 1906.

2338/142, 29 Zilhicce 1317/30 Nisan 1900.

2842/65, 24 Cemaziyel-evvel 1327/13 Haziran 1909.

İrade-i Meclis-i Vâlâ (İ.MVL),

271/10465, 9 Recep 1269/18 Nisan 1853.

Meclis-i Vâlâ Evrakı (MVL),

586/45, 15 Zilkade 1275/16 Haziran 1859.

745/ 33, 19 Safer 1283/3 Temmuz 1866.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TS.MA-E),

598/91, 22 Ramazan 1293/11 Ekim 1876.

Zaptiye Nezareti Evrakı (ZB),

354/113, 1 Temmuz 1322/14 Temmuz 1906.

B.Araştırma-İnceleme

Akgündüz, A. (1986). *Mukayeseli İslam ve Osmanlı Hukuk Külliyâtı*, Diyarbakır.

Akgündüz, A. (1990). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, C. 1, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul.

Akyıldız, A. (1993). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform (1836-1856)*, İletişim Yay., İstanbul.

Akyıldız, A. (2010), "Şûrâ-yı Devlet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 39, İstanbul: 236-239.

Altınay, A. R. (2000). *Kadınlar Saltanatı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Bardakoğlu, A. (1994), "Diyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul: 473-479.

Başoğlu, T. (2011). "Ta'zîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul: 198-202.

Canatar, M. (1997). "Şûrâ-yı Devlet Teşkilatı ve Tarihi Gelişimi Üzerine Bazı Tespitler", *İlmi Araştırmalar*, S. 5, İstanbul: 107-139.

Cin, H.-Akgündüz, A. (1990). *Türk Hukuk Tarihi*, C. I, İstanbul.

Çeker, O., "İslam Dininde Çocuk Düşürme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 8, İstanbul: 364-365.

Davis, F. (2006) *Osmanlı Hanımı*, çev. Bahar Tırnakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.

Dursun, K. (2010). *II. Bayezid'in Annesi Gülbahar Hatun'un Hayatı ve Vakıfları*, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Gerber, H. (1998). "Bir Osmanlı Şehri Olan Bursa'da Kadının Sosyo-Ekonomik Statüsü (1600-1700)", çev. Hayri Erten, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 8, Konya: 327-343.

Hanilçe, M. (2011). "Şeriye Sicillerine Göre XIX. Yüzyıl Başlarında Tokat'ta Giyim", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 30, Konya: 423-455.

Harman, Ö. F. (1993) "Çocuk Düşürme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 8, İstanbul: 363-364.

İnalcık, H. (2019). *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300-1600*, Kronik Yayınları, İstanbul.

İnalcık, H. (1997). "Mahkeme", *İslam Ansiklopedisi*, MEB, C. VII, Eskişehir: 149-151.

Karal, E. Z. (1999) *Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Konan, B. (2008). "Osmanlı Devleti'nde Çocuk Düşürme Suçu", 57(4), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 319-335.

Konan, B. (2015). "Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64(1), 171-193.

Kılınç, A. (2018). "Çocuk Düşürtme Suçunun 17'nci Yüzyıl İstanbul'undaki Görünümü", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(38), 31-84.

Özdemir, M. (2016). "Osmanlı Fetvalarında Iskât-ı Cenînin (Cenin Düşürmenin) Cezai Sonuçları", C. 9, S. 46, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 956-965.

Özlü, Z. (2005). "Terekeler Işığında Bolu-Göynük'te Giyim Kuşam", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, S. 36, 208-209.

Öztürk, M. (1987). "Osmanlı Döneminde Iskat-ı Ceninin Yeri ve Hükmü", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, I, 199-208.

Somel, S. A. (2002. "Osmanlı Son Döneminde Iskat-ı Cenin Meselesi", *Kebikeç*, S. 13, 65-88.

Sümbül, M. (2001). "Adana Giyim Kuşam Kültürü", *Folklör Halkbilim Dergisi*, 5(49), 8-13.

Şimşek, F.-Eroğlu, H.-Dinç, G. (2009) "Osmanlı İmparatorluğu'nda Iskat-ı Cenin (Çocuk Düşürme)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 593-609.

Şimşek, A. (2018). *18. yüzyıl Konya Şer'iyye Sicilleri Bağlamında Osmanlı Kadınının Miras Hukuku Meseleleri (1750-1800)*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Uluçay, M. Ç. (1956). *Haremden Mektuplar*, Vakit Matbaası, İstanbul.

Uluçay, M. Ç. (1971). *Harem I-II*, TTK, Ankara.

Uluçay, M. Ç. (1980). *Padişahın Kadınları ve Kızları*, TTK, Ankara.

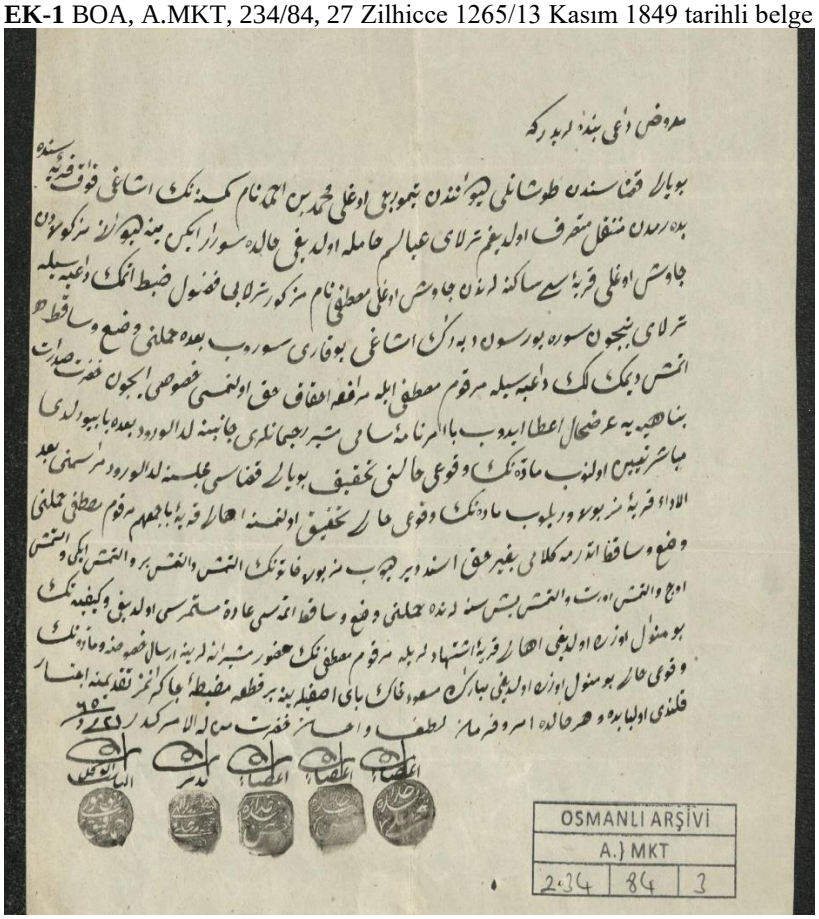
Uzunçarşılı, İ. H. (1963). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara.

Uzunpostalcı, M. (1993). "Cenin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul: 369-370.

Yağcı, Z. G.-Dinç, S. (2007). "XIX. Yüzyılda Balıkesir'de Giyim Kuşam Zevki ve Bir Kumaş Tüccarı", *Turkish Studies*, S. 2/1, 227-244.

Yener, E. (1995) "Eski Ankara Kadın Kıyafetleri ve Giyim Tarzları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 13 (3) Ankara: 28-38.

EK-1 BOA, A.MKT, 234/84, 27 Zilhicce 1265/13 Kasım 1849 tarihli belge örneği

SUMMARY

Ottoman archival materials are full of information ready to present traces of all experiences involving human beings rather than just the spectrum of events associated with political history. Especially in the backyard of the palace, the story of the lives and experiences of ordinary people has become interesting enough to overcome historical obstacles. This article was written with the aim of drawing attention to the identity of Ottoman women, stuck around limited freedoms, their choices caught in the conservative eyes of the head of the family and the social order.

The fact that the Ottoman Empire was an Islamic imperial state formed the backbone of its uncompromising policies in its normative social order, with religious-moral oriented laws. It has been observed that the laws regarding women are regulated behind the scenes in a way that is associated with religion and sin. In the content of the article, it was pointed out that abortion cases were brought to the agenda for the first time in the Ottoman Empire between 8-18 November 1838 with a bill, and in particular, it was aimed to mention how the judicial processes that prove that these cases were the result of the violence suffered by women. The court processes we gave as an example were evaluated as a result of examining 15 cases among the document groups we determined in the Ottoman Archive.

Most of the cases are related to complaints, which is an indication that the heads of families of the victim women act with a sense of responsibility. The abortion of the child by the abused woman meant that the heaviest blow was struck, as the laws did not leave criminals unpunished in order to protect women's health and fulfill the humanitarian expectation of a religious act of protection. The results of some cases do not mean that potential offenders who have not been recorded go unpunished.

When we look at the selected examples, women had to bear the burden of violence in home raids, and they had to surrender at the end of weak movements. The consequences of this compulsory attitude resulted in their miscarriages. In the documents we have examined, the motives that cause the penalties are generally related to the complaints after the infringement of the household (7 cases). The total number of children dropped in the incidents that occurred due to inheritance and land fights (4 cases), husband violence (2 cases) and the persecution and pressure of the ruling group (voyvoda and kadı and district governor) (2 cases). No information was given on the criminal sanction imposed on 10 of them out of 15 cases. In the cases, 3 people who were guilty were obliged to pay diet, 1 of them was exiled, but being sick prevented the sanction of the punishment. Abdülkadir from Sivas was sentenced to diet and imprisonment for battering her mother-in-law and causing her to miscarry.

It has been seen in the archive documents that we have examined that the negative reflections of the brute force often resorted to have brought irreversible results. As a matter of fact, the examples we are trying to cite here are about taking away an infant's right to life. The sheer fear and physical traces faced by women victims of violence are visible. We are not in a position to measure the psychological residues behind this. Because there is no clue about it.